

ZORA

Glasilo katoliško-narodnega dijaštva.

Z Bogom za domovino!
Slovenski dijaki, združimo se!

Obseg:

	Str.
<i>Franc Terseglav:</i> Odrpto pismo	53
<i>Danimir:</i> Oj mamka, kaj ste se solzili? . . .	57
<i>Y.</i> Še ena beseda o podpornem društvu za slovenske dijake	58
<i>Iv. B.:</i> Povratak k Majci	61
<i>M.:</i> Narodne pesmi	65
Glasnik: † Dr. Matija Prelesnik. — Promocija. — „Savica“. — Rokovnjači — na Dunaju. — Za informacije.	
Listek: Na „naših“ vsenčiliščih. — C. kr. nemška gimnazija. — Ženske študi je. — Pojasnilo.	

Pozor!

Spise in naznanila je pošiljati na uredništvo „Zore“: V. Maričko, Dunaj, XVIII. okr.,
Währingergürtel 55, III., 10.

Naročnino in reklamacije pa na upravništvo „Zore“: Anton Rasberger, Dunaj,
XVI I/1, Schulgasse (Postfach).

Prosinec 1905.

Letnik XI. Štev. IV.

Dijaška dopisnica.

G. Jason Saviljev:

Nočemo Vam prikrivati, da so Vaše pesmi napravile na nas deloma ugoden vtis, posebno, ko vidimo, da imate smisel za blagoglasje in poezijo. S tem pa še ni rečeno, da bi mogli sprejeti pesmi v naš list. Glavni pogršek Vaš je to, da posnemate in ste nesamostojni. Vaše sicer moderno zaokrožene pesmi so pač le medel sijaj Vaše nikakor še dovršeno vstvarjajoče fantazije, na drugi strani ponesrečen odmev pesmi in mlajših pesnikov, ki vplivajo na Vas.

Vi pesnite tako: Pade Vam v glavo začetni verz, ta Vas takoj očara, pa zveržite par kitic. To naj je — lirična pesem? Čutiti, čustvo analizovati se učite, videl boste, da bodo potem zveneje Vaše pesmi vse drugače kot zdaj.

„Vzhrepeneli ste po onih dneh, ko Vam je nebo blestelo v tistih majčkenih očeh“ Prvi poet ste menda, ki opeva „majčkene“ oči, sicer oprostite, de gustibus . . . Toda naj Vam še tako ugajajo „majčkene“ oči, konec Vaše pesmi nam nikakor noče ugajati. Sicer pa sodite sami, evo:

Davno mu (nebu) je vran zakrakal,
v njih (očeh) kot v grobu e temno!

„V nižavi mrak . . .“ je pesem, kateri pravi Nemeč „Stimmungslied“. Svetovna literatura pozna pod tem imenom prave bisere, žalibog ni Vaša pesem niti biser, niti demant. Da se Vam zbuja spomini zvečer, verujemo radi, toda mi bi radi tega ne peli že patetično: V nižavi mrak . . .“

Tretja je igrača z besedami, cveticami in metuljčki in — našo potrpežljivostjo. „Te duše moje, ta tako sladki med“, to je v naših starih knjigah iz dob Trubarjevih kaj „prijetno za brati“, ampak, to pa vendar ne sme biti, da rabimo po davnem času zopet enkrat „nemški „Der, die, das“.

„Svet mi dal je čas o polno . . .“

Parturiunt montes — nascitur ridiculus mus! Če pa mislite,

da Vam duša, da Vam pamet
v pravem svitu zablesti,

pa kar nagnite in pijte, ta bajni napoj, katerega mi sicer, ne poznamo; sklepamo pa, da je „Kathreiner“, o katerem pravi reklama, da je zdrava pijača za „priproste in vesele“ ljudi, t. j. otroke.

„Blagoslov mi dajte svoj“ . . . Ideja lepa, nelepo izražena. Pravite, da je v svetu „gotova“ smrt. Če je tako, „gotovo“ poginete, torej tudi če Vas mati blagoslovi, „gotovo“ ne „boste pred smrtjo „gotov“!

„Jaz bi rad rudečih rož . . .“ Prav res, imeniten naslov. No, ko bi Vas prašali kaj naj značijo te „rdeče rože, bi menda ne vedeli odgovora. Pomislite, koga naj ne jezi, ko bere po verzih:

Jaz bi rad rudečih rož,
jaz bi rožmarina rad —
tole: Roke bele, roke nežne,
Kje ste roke nad?

Ah, in te roke Vam „dajejo trnja na pomlad (pomladi)“; res obžalujemo Vas, osoda, prokletstvo *zemlje* je, da rodi „trnje“, Vam da celo — nade . . . Sicer, če hočete, postrežemo Vam z rožami, toda, kaj bi rekli k prislovcici: Keine Rose . . .

Zadnja,

En sladek, razkošen nasmeh bi
izvabil si rad iz srca,
da vstavil bi se kdor ga čul bi
in prašal se: kdo pa je ta?

„Ha, vprašate Vam je neznana
ta širem poznana mladost,
ki sega, po cvetju, po nadah,
pa misli, da trga radost!“

nam je izvabila „En sladek smehljaj . . .“

Narodna šola pri Sv. Jakobu v Rožu.

Dragi rojaki!

nana Vam je naša huda borba za našo slovensko šolo, znan tudi iste žalostni izid: ni je več, edine petrazredne slovenske šole na Koroškem! Zaslepljenost nekaterih domačinov; tuji nemški i laški, in žal tudi slovanski delavci, ki delajo predor skozi Karavanki, in Slovencem neprijazne šolske oblasti — vse to se je združilo proti naši slovenski soli. Branili smo z vsemi močmi, a takej premoči se nismo mogli ustaviti: naša slovenska šola je uničena, razdeljena v dva dela.

Hud udarec je to ne samo za Št. Jakob, ampak za vse koroške Slovence, ker s padcem naše šole se je vsem Slovencem na Koroškem za dolgo zopet odmaknilo upanje priboriti si slovensko šolo. Vendar nikakor ne obupavamo, ker iz razvalin naše šoli vidimo dvigati se veliko lepšo, veliko boljše in popolnejšo šolo: „Narodno šolo“ družbe sv. Cirila in Metoda.

Res je, da je „Narodna šola“ sedaj še le misel, a ta misel je tako krepka in povsod sprejeta s takim navdušenjem, da se bo gotovo uresničila. Domače ljudstvo se je kot edine ladje rešilke oklenilo z navdušenjem in s požrtvovalnostjo, ki preseza vsako pričakovanje! Družba sv. Cirila in Metoda je v odborovi seji dne 3. nov. 1904. odobrila to misel in je obljubila, da prevzame vzdrževanje šole, če jo sezidamo ter opravimo sami.

Za stavbo nove šole bo potrebnih najmanj 50.000 kron! — Pač velika svota, gotovo preveliko za nas koroške Slovence — ni pa prelika za vse Slovence in bližnje nam brate Slovane!

„Ljubezen je dobrotljiva — ljubezen nikoli ne mine“. Na to radodarno ljubezen se zanašamo i mi ter prosimo, nujno prosimo: Bratje rojaki, pomagajte nam sezidati „Narodno šolo“ v Št. Jakobu v Rožu, sezidati ladjo-rešilko koroškim Slovencem, ki se potapljam v tujem morju! — „Ne bomo še utonili, dokler bodo se ljubili sini majke Slave“.

Franjo Kobenter, župan; Fr. Majer, načelnik šol. sveta; Matej Ražun, župnik.

Prispevke prejema: Matej Ražun, župnik pošta: Št. Jakob v Rožu, Koroško šolo.

Odprto pismo.

g. Pavlu Grošelj, cand. phil.

Čislani prijatelj!

Pri nekem razgovoru, ki sva ga nedavno imela in kjer sem se pri Tebi samem informiral o Tvojem predavanju v „Mestnem Domu“, si razvijal sicer jako moderne, pa vkljub temu precej konfuzne nazore. Ker si ž njimi tudi že javno nastopil, Ti gotovo ne bo neljubo, če Ti s tem pismom ponudim priliko, da utemeljiš svoja izvajanja pred vso javnostjo.

V pogovoru sem Te opozoril na to, da moraš, če izvajaš človeka od živali, dosledno postulirati tak razvoj tudi za psihiške pojave in jih izvajati iz stvari, ako se nočeš oprijeti dveh drugih mnenj, ki so tu še mogoča: hipoteze, da je Bog človeku v nekem gotovem razvojnem stanju vdihnil duso, ali pa, da je stvar že v svojih najbolj prvotnih oblikah duhovna, kar trdi panpsihizem. Prva podmena Ti je preveč „supernaturalistovska“, druge, ki je le neki pogreti hילוзоизem, pa istotako ne sprejmeš; zato si se zabarikadiral za monizmom, ki je seve tudi kolikormogoče misterjozen pojem. Moderni psihofiziški paralelizem Ti tudi ni všeč, torej pripadaš pač k takozvanim „identitetnim“ filozofom, ki istovetijo, vsak po svoje, duhovne pojave s stvarnimi. Tako identičnost si Ti izrecno konstatiral, ko si mi odločno izjavil, da je vzročna zveza med dušo in telesom nemogoča, in da je zato monizem „edino mogoče svetovno naziranje“.

Veseli me, da si Ti, sicer strog empirist, zašel v metafiziko, in Te je hočeš nočeš kar naenkrat zapustila vsa empirija; ponuja se Ti vsaj priložnost, da pokažeš, če si v teh vprašanjih tako verziran kot v svoji stroki. Meni in drugim, pa gotovo ne boš štel v zlo, če se smatramo tu dovolj kompetentnim, da kontroliramo tvoja izvajanja.

Torej, ali res ni mogoč kavzalni vpliv med fiziškimi in psihiškimi pojavi in je „identitetna filozofija“ zares edino mogoča rešitev tega problema?

Vsaka filozofija, ki se opira na dejstva in izključuje vsakršno tendencijoznost, uči, da sta duša in telo v človeku substancialno združena in da tvorita substancialno enoto, ne pa, da vplivata duša in telo medsebojno drug na drugega neposredno po fiziški dotiki, kar Ti podtikaš sholastičnemu modroslovju. Če je duša s telesom substancialno združena, potem ne delujejo tvorni atomi in njih tresljaji na duha, ampak s pomočjo čutnih organov na oduševljeno telo. Vsaka sprememba živčevja tangira obenem dušo, ki miku odgovarja na nje lasten psihiški način. Če pa duša modificira telesne organe, ne spreminja pri tem nič tujega in dispartnega: ona stori to s svojimi organi in premika sama sebe v svojem telesu.

Potemtakem je očitanje, da krščansko modroslovje uči dualistiško ločitev med tvarjo in duhom v človeku, prazna fraza, ki jo je mogoče razpečati le med ljudmi, ki se odlikujejo po ignoranci in nesamostalnosti. Seveda je silno lahko pobijati sholastiko, ako se ji podtika to česar ne uči in nikoli ni učila. Tako početje pa je zelo smešno, zato si tudi Ti vsako stvar, predno se je lotiš, poprej dobro oglej!

Kar so navajali proti sholastičnemu naziranju J. Rehmke (Lehrbuch der allgem. Psychologie; Hamburg und Leipzig, L. Voss 1894), Jodl (Lehrbuch der Psychol., Stuttgart, Cotta 1896) in Paulsen v. „Einleitung in die Philosophie“, sloni na popolnem nepoznanju sholastične filozofije. Največkrat se pač ponavlja ugovor, ki tudi Tebi zelo imponira, da bi namreč vzročni vpliv duha na tvar pomenjal čudež. Zakaj, če že fiziška sila v sistemu materialnih sil ne more drugače delovati kakor na ta način, da pospešuje ali pa zavira gibanje, kako naj potem kak psihiški element, čut, predstava ali pa volja, premakne en sam molekul iz njegove lege? To bi pomenjalo spremembo fiziške energije v psihiško, kar pa je nemogoče in čudežno (Jodl)! Tudi ta ugovor ne zadene sholastične teorije. Duša nikakor ne deluje na neki poljuben sistem tvornih sil, ampak na svoj sistem in na svoje, sebi lastne organske sile, ki jih oživlja in s katerimi tvori realno enoto. Da pa more duh vplivati na lastni sestav svojih sil, je ravno tako evidentno kakor to, da more uravnati svoje lastno zgolj duhovno delovanje. Čudež je to le tam, kjer se kakemu monistovskemu sistemu na ljubo proti vsi empiriji in samoopazovanju zanikuje substancialna enota duše in telesa! Zelo absurdno pa je stavljati kavzalni vpliv duha na tvar v nasprotje s zakonom o ohranitvi energije. Celo korifeje eksaktne vede odločno zanikavajo, da bi se dal zakon o konstanci sil prenesti na psihiške pojave, tako n. pr. Wundt, Fr. Ehrhardt (Die Wechselwirkung zwischen Leib und Seele; Leipzig, Reisland 1897), N. v. Seeland (Zeitschrift für Philosophie und phylo-

sophische Kritik von Falkenberg 1892, 1. Bd., 1. Heft, str. 50, 119) in drugi. Rast duhovne energije v svetovju je tako gotova kakor vsi fiziški zakoni, metafiziška podlaga temu dejstvu pa je to, da duh stremi za dobrim in resničnim v obče. Zato imajo njegove sile virtualno neskončno ekspanzivno moč, dočim morejo telesa podeljevati le tisto določeno gibanje, ki ga imajo sama. Če moreš Ti, dragi prijatelj, najti v tem kakšno protislovje, boš gotovo vsem zelo ustregel, ako nam ga odkriješ in objaviš, zakaj s tem ustvariš epohalno delo!

Ne smeš pa seveda pri tem zopet podtikati krščanski filozofiji, da nika vsakršno porabo energije pri mišljenju. Ker so čutne predstave nujen predpogoj mišljenju, se vsprejeto delovanjem javlja tudi možgansko. V teh kemiških procesih, v razpadu in nastanku gotovih spojin, se ne izgubi nobena sila, ampak se spremeni v gorkoto, v energijo, napetosti in v druge, dušnih sil pa te spremembe ne tangirajo: psihiška sila se vzbudi samaobsebi.

V najinem razgovoru si poudarjal, da si kavzalnega vpliva duha na tvar ni mogoče misliti. To dokazuje kvečjemu le, da si o tem problemu zelo površno razmišljal, ni pa še s tem dokazano, da te vzročne zveze ni! Direktno je seveda ne moreš opazovati tega tudi drugod v zunanjem svetu ne moreš. Si li mar kdaj neposredno, opazoval, kako telo podeljuje telesu svoje gibanje? In vendar bi prišel navzkriž z najelementarnejšimi principi, ako bi hotel to nikati! Mar ne vpliva volja na vse organe, ki so odvisni od cerebrosposinalnega živčevja? Ali pa morebiti celo negiraš veljavo kavzalnega zakona sploh? Potem bi bilo pač neizrečeno zanimivo zvedeti, kako kavzalni zakon sploh pojmuješ!

S svojo trditvijo pa tudi nasprotuješ tistemu empirijskemu načinu mišljenja, ki ga s tolikim patosom poudarjaš ob vsaki priliki in nepriliki, Vzročno razmerje me našo voljo in samohotnim gibanjem je bolj gotovo, bolj nujno, bolj opazovano, bolj empirijsko kakor vsa druga razmerja me fiziškimi pojavi. Mi neštevilmokrat lahko na impulz volje zgibamo in stezamo mišice, jih gibljemo močnejše ali slabše, v tej ali oni smeri! Zanikavati to vzročno zvezo je zelo samovoljno in neutemeljeno ravnanje, ki bije v obraz vsi zavesti in samoopazovanju!

Ako ne negiraš kavzalnega zakona sploh, kar bi seveda onemogočilo vsako kontroverzno s Teboj, potem se ne moreš izogniti sili sledečega dokaza:

Zavest nam spričuje evidentno, da vpliva naša volja na predstave, da se zamoremo sami determinirati za zgolj duhovne akte. Tega medsebojnega vzročnega vpliva med psihiškimi akti samimi še nihče ni zanikal. Impulz volje, ki povzroča premikanje udov, pa je ravnokak, kakor

tisti, ki povzročā predstave. Če je torej slednji impulz pravi vzrok predstav, potem je tudi prvi impulz edino pravi vzrok telesnega gibanja!

Le pri nesamohotnem gibanju in pri abnormalnih pojavih je iskati vzroka gibanju v fiziološkem stanju organovem, ki se pojavlja neposredno pred dotičnim pregibanjem. V normalnih razmerah pa ima volja celo moč, da premaguje tudi sebi nasprotne fiziološke dispozicije in fiziološko vzročnost. Če se izvrši n. pr. kak umor premišljeno in hladnokrvno iz katerih in kakšnih procesov izvajaš zadnji akt, ko je roka morilčeva zavihetela sekiro nad svojo žrtvijo? Iz volje ali z kakšne fiziološke vzročne vrste? Silno sem radoveden, kako bi znal Ti braniti tak determinizem!

Ne dvomim pa seveda kar nič, da Ti bo prava igrača, navesti za tako važno trditev tudi važnih in prepričevalnih dokazov

Toda, prijatelj, pri vsem tem imam toliko spoštovanje do objektivnosti, da Ti iz srca rad priznam: nekterim absurdnim konsekvencam, ki nujno potekajo iz sistema, ki nika vzročno zvezo med duhovnimi in tvarnimi pojavi, se — seveda le deloma in dozdevno — lahko ogneš z veliko eleganco, če se oprimeš neke zelo moderne, uprav „fin de siècle“-teorije, ki jo je zares duhovito izvedel znani Ebbinghaus v „Grundzüge der Psychologie“ (posebno str. 37 ssq.), takozvane identitetne filozofije. Mogoče si res pristaš tega nauka, ki je končno tudi monistovski, čeprav ni tako zateleban kakor monistovski panpsihizem bogoudarjenega šarlatana Haeckla. Gotovo Ti je znana analogija med konkavnostjo in konveksnostjo leče in med živčnimi in psihiškimi pojavi; tudi to gotovo veš, da razven te analogije ni doprinesla identitetna filozofija za svoj sistem nobenega drugega apodiktičnega dokaza. S tem pa seveda ne trdim, da bi nam tudi Ti ne mogel postreči s takim dokazom!

Da bi mi ne mogel očitati najmanjše tendenčnosti, Ti brez obotavljanja koncediram, da je v identitetni filozofiji tudi nekaj resničnih momentov. Res je, da so psihiški in fiziški pojavi v mnogo slučajih najtesneje spojeni v enem samem aktu in sicer v čutnih zaznavah, predstavah, čustvih, nagonih in pri čustvenem hotenju. Postanek, intenzivnost in trajanje čutnih aktov brezdvomno odvisi direktno od živčnih pojavov in od zunanjih in notranjih mikov; zato se tukaj duhovni in tvarni pojavi tako stapljajo, da jih je mogoče le logiško, ne pa realno ločiti. Nikakor pa ne gre te spojitve fiziških in psihiških aktov smatrati za formalno enakost, kar trdi identitetna filozofija. Vsako dosledno izvedeno identitetno modroslovje vede nujno do fiziološkega materializma. Le v čast Ti je, če Ti priznam, da si o Tebi kaj takega ne morem misliti!

Upam, da mi ne boš očital neskromnosti, če sem si v svesti, da sem Ti vsaj toliko dokazal, da način zveze mej tvarnimi in duhovnimi pojavi ne zahteva nujno ktere gasižebodi monistovskega svetovnega naziranja, ampak da so tu mogoča tudi drugačna naziranja. Ako hočeš vsaj nekoliko utemljiti svoje trditve, ki so v tako ozki zvezi z najabstraktnejšimi metafiziškimi vprašanji, mi boš brez dvoma priznal vsaj to, da moraš sestaviti neki dosleden monistovski sestav, svoj filozofski Credo, kjer ne bo nobene vrzeli in nekonekventnosti. To si dolžan vsi slovenski javnosti, ki se gotovo ne bo branila takih kontroverz, kjer se bodo bistrili duhovi in bo omogočen tisti kulturni napredek, po katerem hrepeniva midva oba in sploh vsi, ki jim je do resnice. Mislim, da pač Ti sam ne boš zahteval, da bi smatrali Tvoje pesniške in — silvenia verbo — najivne škice v lanskem „Zvonu“ za znanstven in trezen sestav Tvojega filozofskega naziranja!

Končno Te prosim, da mi oprustiš vsako količkaj ostro besedo, ki mi je tuintam morda ušla; ne prosim Te pa tega, kakor da bi je ne bil prej dobro premislil, ampak ker sem mnenja, da bodi vsaka replika elegantna in dostojna.

Zagotavljajoč Ti, da se bom gotovo oglašil, ko nam podaš svoj sistem, ostanem

Tvoj prijatelj

Franc Terseglav, cand. theol.

Oj mamka, kaj ste se solzili? . . .

Oj mamka, kaj ste se solzili,
ko prvič sem ostavljal dom?
Nemara ste si v skrbi bili,
da vrnil se nikdar ne bom?

Nemara so le slutnje mračne
ljubeče težile srce,
da živel dnove bom oblačne,
okušal grenko le gorje?

Morda pa solze Vaše vroče
molile zame so gorko,
da zmote vsake večni oče,
me branil z skrbno bi roko?

Ah morebiti solze čiste
znanilke bridkih so prevar? —
Zakaj se radovali niste,
da seval bi mi sreče žar? . . .

Danimir.

Še ena beseda o podpornem društvu za slovenske dijake.

o sem prečital Vaš uvodnik v zadnji številki „Zore“ in nastopno poročilo v Slovincu, sem si mislil: če je govoril X, naj se oglasi še Y, ter sklenil poslati Vam še nekaj besed k vprašanju, katero ste sprožili, namreč o organiziranju podpor za učečo se mladino, da jim, če se Vam zdi prav, daste v Vašem listu prostora ¹⁾.

S prvim delom Vaše razprave se popolnoma strinjam. Tako natančno in pregledno statistiko dijaških potreb in podpor sestaviti bi bilo dijaštvu samemu pri teh razmerah nemogoče, je pa tudi, zdi se mi, nepotrebno. Da je bede in potrebe med učečo se mladino dovolj, to je znano — brez statistike, da bi se pa podpore matematično natančno delile po bedi in potrebi, tega tudi z najnatančnejšo statistiko ne boste dosegli. Ako se bodo našla in dobila sredstva, tej bedi odpomoči, se bodo vedno tudi našla pota, po katerih deliti podporo. Važno je torej drugo vprašanje: „kako izboljšati gmotno stanje učeče se mladine?“ Kadar in kolikor bo to praktično rešeno, bo po mojem mnenju še le na mestu sestavljati statistike, po katerih bi se odpomagalo.

S tem pridem k drugemu, pozitivnemu delu Vašega izvajanja. Jaz mu hočem nekaj dostaviti oziroma ga nadaljevati.

„V Ljubljani naj bi se napravilo podporno društvo za slovenske visokošolce“, je Vaš nasvet. —

Podpornih društev za male in za velike študente imamo vže več in podpor se deli precej. Saj študira večina slovenskih dijakov ob podporah tajnih in znanih, zasebnih in javnih dobrotnikov. Toda to delovanje ima, kakor se zdi meni, pomankljivosti:

1. da ni organizirano, kakor bi bilo potreba. Vsled tega pride večkrat podpora tje, kjer je manj potrebna ali malo koristna, kjer bi je pa bilo krvavo potreba, tam je ni.

2. da se giblje skoro izključno na polju „*Christianae charitatis*“ ali „prvega telesnega dela usmiljenja“, mladini bi bilo pa včasih kakšno drugo delo usmiljenja še veliko bolj potrebno in koristno.

¹⁾ Prav radi. Zakaj neki ne? Seveda s tem ni rečeno, da se z vsem strinjamo. Saj nas zelo veseli, ko vidimo, da se za to vprašanje končno vendar začenujajo zanimati. Mi bi le želeli, da bi še več mož, ki žele dobro naši mladini, povedalo svoje mnenje ali v našem, ali pa v drugih listih. Zelo smo radovedni na mnenje že obstoječih podpornih društev. Po naši sodbi bi bilo najprimernejše, da bi prišla iz njih samih inicijativa za označeno reorganizacijo. Ali bi ne kazalo, da bi odbori oziroma predsedniki dijaških podpornih društev stopili v medsebojno zvezo v tej zadevi? Op. uredništva.

Po moji misli ni prvi in glavni namen dobrotnika ali podpornega društva, ko deli dijaku podporo za trenotek odpomoči potrebi krulečega želodca. Krulečih želodcev najde lahko vsakdo mnogo bližje in ako hoče samo storiti ono krščansko delo, kateremu se pravi: „Lačne nasitovati“, se mu ni potreba obračati ravno na dijake. Da se podpirajo ravno dijaki, zato je poseben vzrok.

Slovenski narod se zamore ohraniti med sosednimi narodi v svojem težavnem boju za obstanek samo, ako razvije, kolikor mogoče vse svoje sile, fizične, ekonomične, umstvene in moralne i. t. d. Torej je potreba dvigniti, kolikor mogoče, splošno izobrazbo naroda in pomnožiti njegovo inteligenco na vseh poljih.

Ta misel vodi većinoma, ali bi vsaj morala voditi dobrotnike, ko podpirajo dijake: zavest, da delajo s tem rodoljubno delo, da tako krepe in podpirajo naravnost svoj narod, da branijo propada in vzgajajo njegove najplemenitejše sile, ki bodo pozneje v prvi vrsti delovale za nj — da dvigujejo na ta način duševni nivo svojega naroda, ter krepe njegovo življensko silo.

Ali bi se pa k temu namenu mnogo dopomoglo, ako bi se ustanovilo v Ljubljani nekako osrednje podporno društvo za slovenske visokošolce? Nekaj bi se brez dvoma storilo, a posebno mnogo ne. Poglejmo kratko, kje našo učečo se mladino črevelj žuli — oziroma, kje in zakaj propade največ naših talentov?

Pravijo, da je naše ljudstvo nadarjeno. A ono tudi hrepeni po izobrazbi in rado tišči v šole. Vprašajmo torej, kaj je vzrok, da se toliko naših talentov ne more razviti, in da jih toliko na poti omaga in propade? —

1. Naše ljudstvo je većinoma delavsko in kmečko ljudstvo. Ono stanuje po deželi, a šole so po mestih in često ni sredstev, da bi sploh mogli poskusiti dati sina v šolo. Na deželi, posebno po goratih krajih, imajo šole pre malo razredov, da bi pripravile učenca za gimnazijo, poleg tega je treba za gimnazijo tudi nemško znati, a ljudska šola je slovenska. Torej radi teh razmer pri nas že a priori veliko več nadarjenih dečkov ne najde poti do izobrazbe, kakor med Nemci.

2. Poglejmo sedaj dečke, ki so po ugodnem položaju ali pa po prijazni sreči prišli „v šolo“. Ali imajo že veliko verjetnosti, da bodo dosegli svoj namen?

Kdor pogleda, koliko slovenskih dijakov vstopi v prvi razred in koliko izmed njih jih dovrši maturo, temu se mora krčiti groze srce, in naj bo tudi trden kakor sam nekdanji Krpan. In dijaki, ki so spodrsnili na lestvici srednje šole, so pri nas većinoma v resnici, kot pravi narod

„frderbani študentje“. Tudi oni izmed njih, ki imajo v sebi še dovolj sile in volje, poprijeti se kakega drugega uglednega posla in ki bi lahko še zavzemali častna mesta v našem občinstvu, propadejo često, ker ne vedo ne kod ne kam. Strokovnih in drugih šol, kjer bi se lahko po svoji zmožnosti in nagnjenju izobrazili, je med nami premalo in še te so premalo znane.

3. Toda zakaj propada na gimnazijah toliko naše nadarjene, nadebudne mladine?

a) Prvi vzrok je naš nesrečni vladni sistem. Gimnazij je pri nas premalo in še te so prenapolnjene. Namesto, da bi se odpirale nove, je treba pritiskati na dijake, da propadajo in se tako dela prostor v šoli. Potem se mora naš slovenski dijak poleg svojega slovenskega jezika na gimnaziji zelo intenzivno učiti tudi še nemškega. Ima torej v šoli več kot še enkrat tako težavno delo kot nemški.

b) Drugi vzrok je revščina mnogih dijakov. Mladenič, ki se mora boriti za življenje in včasih v zelo poniževalnih okoliščinah prosjačiti za grenek grizljaj kruha, se ne bo z veseljem učil, on bo odrvenel za vse, propadel fizično in tudi duševno.

Narsikaterega propalega dijaka bi morali ljudje bolj milo soditi, ako bi znali, v kakšnih razmerah se je boril s življenjem in z osodo, preden je padel.

c) Toda glavni vzrok, da propade toliko dijakov, so domače razmere oziroma stanovanja.

Večina slovenskih starišev mora izročiti dijaka v stanovanje tujim osebam, sami ga vidijo morda samo ob počitnicah. Pri izbiri stanovanja se gleda pred vsem na ceno. Razmere po takih stanovanjih so potem včasih naravnost grozne in izžemajo naši mladini največ zdravih sokov. Tu se on najpred praktično seznanil z onim, kar se imenuje „moderno svetovno naziranje“, z materializmom in panteizmom, skepsa in fatumom, ki zaduši vse čiste kali njegove duše, zamori vse hrepeneče polete srca, ga vpreže v ojnice pošasti, ki ga drvi v pogubo. Tu se nasrka strupa in zamori značaj, da je pozneje nestalen, kakor veterница, vsak trenotek gotov predati svoje prepričanje. In značajev, jeklenih, zlatih značajev, je pred vsem potreba narodu, značajev, ki ne bodo prodali svojih načel svojim vragom. A taki značaji so nemogoči, kjer se je zajedel strup v dušo.

4. Na vseučilišču dijak navadno nadaljuje življenje, katero je pričel v srednji šoli — borbo za kruh in za vzore. Vseučiliščnik ima isto stremljenje, iste potrebe kakor gimnazijec. Borba za kruh in za vzore je organična vez, ki spaja vso slovensko učečo se mladino in kdor ji hoče

pomagati v tej težavni borbi, kdor hoče opravljati to samaritansko delo, mora imeti pred seboj vso mladino, kakršna je. Ako se bomo ozirali samo na en del, ostalo bo naše delo polovičarsko. A pred vsem je treba pomagati tam, kjer je pomoč najbolj nujna, kjer je potreba najbolj krvava, kjer se pogubi največ naše mladine.

Moje mnenje bi bilo torej sledeče: V Ljubljani naj se ustanovi podporno društvo za vso slovensko učečo se mladino, ki ne bo samo delilo podpor, ampak tudi preskrbovalo in nadzorovalo stanovanja, skrbelo za vzgojo in napredek dijakov izven šole s predavanji, izposojevanjem knjig i. t. d., sploh skušalo izvršiti nalogo, ki gre pravzaprav njih starišem; ki pa je radi oddaljenosti, nezmožnosti ali zanikrnosti ne morejo izpolniti. Da bi se podpore raztezale tudi na visokošolce, se razume, kakor tudi, da bi vseučiliški dijaki morali biti udje tacega društva, ker oni najbolje poznajo bolečine svojih mlajših tovarišev in se jim najlažje bližajo. Poleg njih bi pa bil lahko ud društva vsakdo, kdor ima srce za učečo se mladino.

Y.

Povratak k Majci.

Priopćio Iv. B.

(Konac.)

II.

Peri danas nije išao objed u tek. Gospodarica je nešto neugodna slutila. jer je znala, da je Pero bio jučer nakićen, no dalje se nije usudila pitati . . . Kad su ustali sa stola zatvorio se Pero u svojoj sobici i legnuo obučen na postelju. Poslije podne nema škole, a sutra je blagdan sv. Josipa, pa je mogao mirno razmišljati o svomu stanju . . .

„Dakle ipak ne će tužiti? . . . Tomu se nijesam nadao. Današnje njegovo držanje dokazuje, da sam ga po njegovoj strogosti u školi posve krivo sudio . . . No što će od mene biti? . . . Moram da budem uredan . . . pak? . . . pak ću se izvući. Ali ako budem istjeran? . . . Na poštu ne možem, fale mi svjedodžbe . . . ostaje mi jedino ljekarna, ali to nije za me kao ni financijalna služba. Što dakle? . . . Ta ne će me istjerati! Rekao mi je, da se zadovoljava s mojom izjavom, da ću biti uredan i vršiti sve svoje dužnosti . . . Da uredan i vršiti dužnosti, ali kao? . . . Do mala je uskrš i dobit ću opomenu barem iz pet predmeta, pa još mjesec dana i eto konac godine. Hoću li dobiti prvi red? a matura? — Bez mature nema profesure, na koju tako često računam . . . No pustimo

to, to je još predugo. Kako da ja budem uredan, to se sada pita... Što no je rekao, da stupim u kongregaciju? To bi zaista bilo lijepo, da ja osvanem u kongregaciji! Ali bi tu bilo bruke i rujanja! Nikada! dosta je, da uredno vršim djačke dužnosti... Ali što ću reći drugovima, kad k meni dodju?... Pustiti ih ne možem, a ni s njima ići ne možem, ako želim svršiti gimnaziju.“

Pero se okrene na stranu, pa iza kratke pauze nastavi: „Ne, ne i ne! Neću da robujem nikomu, pa ni prijateljima, ja moram dobiti prvi red, moram... A matura?... Na jesen!... Moram, moram! Kad može Marić, Lucić, Vukašić, Lisac i drugi, moći ću i ja. A drugovi?... Neka se strpe ovo par mjeseci... Da, sutra na misu... a prekosjutra?... za prekosjutra se moram pripremiti... To će biti prva priprema ove godine!... Prijevod iz Sofokla imam, pa će ići lako. No riječnik, riječnik taj mora da je negdje pun prašine... Matematika, grčki, latinski, vjeronauk, to nije tako teško. Matematike se ne bojim, a drugo treba naučiti. Da, naučit ću i vjeronauk... sve se moram učiti... više mi ne smiju prigovarati... A drugovi?... No barem petnaest dana neću s njima, a onda ćemo vidjeti za naprijed.“

Misli su Perove bivale sve slabije i slabije te je domala zaspao kao top. Došli mu u posjete njegovi drugovi, da ga pitaju, kako se je „svršilo“, i da uglave, kamo će večeras. Nijesu ga ipak mogli probuditi. Napisaše na papiriću, gdje imaju večeras sastanak, pa izručiše gospodarici, da preda Peri, kad se probudi.

Kad se Pero probudio, bilo mu je kao da je preporodjen. Oprao se, pa užgao svijeću, jer je zbog oblačina bilo već dosta tamno Izvadio Sofoklovu tragediju „Kralj Edip“, dašto i prijevod, otro s riječnika prašinu, pa ide tražiti riječi. No ne ide. Dugo treba tražiti slovo, jer grčki je „alfabet“ drukčiji od našega „abece“, a s pojedinim riječima je još i gore. Pa onda još nepravilnosti u spregi i sklonitbi! Prem da je Pero i više posve pravilnih oblika smatrao nepravilnima, nije se dao od knjige, dok sve ne protraži. „Pravilne“ riječi pisao je u redovitu bilježnicu, a „nepravilne“ t. j. one, kojih Pero nije znao naći, bilježio je na posebni papir, da ih kasnije potraži u slovnici. Oko 9 sati otvori grčku slovniciu, ali ne može ništa po njoj naći, tako mu čudnovato izgleda! Videći da ne može dalje dignu se sa stolice i pogleda na zidnu uru, koja kaže 9¹/₄.

— No još se ne sijećam, da sam kada ovoliko radio, treba što god i jesti. Poslije ću još latinski.

Iza večere se gospodarica dosjetila, da mu izruči pismo drugova. Krv mu udarila u glavu i smeo se posve. Podje u svoju sobu i pročita:

„Većečas kod Bijeloga vola' naše 'intimno' društvo slavi najugodnije slavje. Do vidjenja!“

— I upravo tamo!

Sio je na stolicu i zagledao se u protivni prozor. Prsa su mu se nadimala i čutio je, kako gubi snagu.

— Da idem tamo? . . . Ne, neću! . . . Što će reći oni, a što one? . . . I oni i one će mi se smijati, rugati . . . No razrednik je ipak pokazao, da mi je prijatelj: ne smijem ići . . . Ali . . .

Sto misli mu se rojilo u glavi. Više puta je htio obući kaput pa otići, no svladao se svaki put. Nekoliko puta je ustao i prošetao se po sobi, nagnuo se na prozor, pa sio na postelju, pa opet šetao . . .

Napokon se odvaži, puhne svijeću i podje da spava. Ali san neće na oči. Svaki čas mu letjele misli u veselo društvo, čuo je svaki četvrt sata, što ga je ura na stijeni udarila sve do jednog sata iza polnoći, kad ga je napokon prevladao san, i on zaspi.

Od tog je dana sasvim drukčiji. Izbjegava staro raskalašeno društvo i ne obazire se na njegove poruge, koje su napokon iza nekoliko dana posve prestale. Kako je bio otvorene glave, učio je lako, no često je bio prisiljen da pita za savjet druga Marića. U njega se je sada navjše pouzdavao, jer je znao, da mu se ne će rugati, prem da se je on prije njegovoj dobroti često narugao. Svojim redom i revnošću upravo se počeo isticati, što su profesori odmah opazili. Razrednik se je tomu osobito veselio i često ga je na ustrajnost potaknuo, opetujući mu uvijek: „Dobar život korak je k istini.“ — Pero se na to nije obazirao, jer toga nije razumio, ali je radio, prijateljevao je sve bolje s Marićem, bilo mu je ugodno. Za dva tjedna napredovao je toliko, da je ispravio više stvari i opomenu dobio samo iz tri predmeta. Silno ga je peklo, da će se opomena poslati majci, ali pomoći se više nije dalo.

U isto vrijeme dodje mu u poshode stari neki znanac, koji se lani morao seliti u drugu gimnaziju. Padala je riječ na riječ i Pero je pao . . . Pred krčmom je stao, kao da se sam sebe prestrašio.

— Ajde Pero, što si stao!

Pero ne dao odgovora nego podje za drugom misleći: No pa kad sam već tu, idem, ali opiti se ne smijem.

Šala za šalom, čaša za čašom . . . i Pero se smutio . . .

Sjutradan ga je savjest silno pekla. Ne samo da se je pokazao potpunom kukavicom, ali što će tek biti, ako se ovo u školi dozna?

Dok je još u toj zbunjenosti šetao po sobi, donese mu listonaša pismo. Odmah je prepoznao majčino pismo i otvorio ga je u velikoj uzrujanosti. Pismo glasi:

Dragi sinko!

Ti valjda želiš prikratiti mi i onako izbrojene već dane. Uvijek opomene i opomen. Sram me je za te. Ne možem se ni pokazati ljudima, jer me pitaju za te, a i sada sam dobila opomenu iz tri prepmeta. Htjela sam sama poći k tebi, ali ne morem, jer sam boležljiva. Spomeni se na trud, s kojim sam te odgojila, i na suze, koje sam za tobom prollila, pa daj popravi to do konca godine. Znaj, da te uvijek preporučam Gospodinu Bogu i Blaženoj Djevi Mariji. Daj se i ti pomoli Blaženoj Djevici neka nas pomože.

S Bogom, sinko, dalje ne možem, jer me boli. Neka te čuvaju Bog i Marija."

Pero je klonuo. Znao je dobro, kako ga majka ljubi, a on joj zadaje toliko žalosti... Grčevito stišćući list nasloni se na postelju i zajada:

Društvo, društvo, nesrećno društvo je krivo. Kadgod sam zašao u društvo, morao sam se kajati, ali nikada, nikada više. Neću, majko, više u staro društvo!... Gle, mati se za me moli... izručuje me Bogu i Mariji. O Ti Utočište grješnikâ, primi me u Tvoju zaštitu, daj da budem Tvoj. Ti čuvaš u tvojem okrilju na tisuće mladića, čuvaj i mene, a ja obećajem, da ću Ti biti vijerno dijete.. uvijek, uvijek...

* * *

Blažena je Djevica uslišala Perinu i majčinu mu molitvu... Već poslije podne išao je zamoliti Marića, neka zamoli za njega ravnatelja kongregacije, neka bi ga primio u društvo.

S obzirom na dobro vladanje zadnjih dana — o zadnjoj neurednosti se nije ništa doznalo — bio je primljen, i domala je pokazao, da želi popraviti uvrede, koja je prije Bogu i Mariji učinio. Bio je uzoran. Svojom marljivošću zadivio je profesore i iznio je koncem godine prvi red. O ispitu zrelosti nije bilo ni spomena. Praznike je proveo kod kuće na radost majčinu u revnom učenju, a na jesen položio maturu.

Održao je svoju riječ, i nebeska ga Majka čuvala na svakom koraku. Danas ga vidimo izmedju najrevnijih članova hrvatsko-katoličkoga društva na sveučilištu. Veseo je i zadovoljan u radu „za vjeru i dom“ kao nikada prije, i čudi se, kako je moga o prije onako robovati niskim strastima.

Narodne pesmi.

Harmonizoval Marko Bajuk, izdala Glasbena Matica.

Letos nas je Glasbena Matica posebno razveselila z malim snopičem narodnih pesmi. Skoro vse so same znane popevke, ki se pojejo širom naše domovine po deželi, po mestecih, na prostem, ali v gostilni, povsod, kjer se zbere par Slovencev, ki mislijo in čutijo slovensko. Te pesmi so naša najčistejša narodna lastnina, ker so izliv naše narodne duše. Kakor ta je tudi naša narodna pesem po večini — melanholična. Žalostni so ti glasi. In čudež bi bil, ako bi ne bili. Narod, ki ni živel nikdar svobodno, ne bo imel pesmi veselega značaja. Kakor je temna njega preteklost, tako je temen duh, ki vlada v njegovih pesmih.

Včasih pa se nam zdi, kakor bi se hotel ta duh otresti sanjavih vezí, in tedaj zazveni za ono: Soča voda je šumela... tista na videz brezkrbna vesela vinska popevka kakor: Majolka bođ pozdravljena. Popolnoma psihologično umljivo.

O ljubezni in vinu, se suče večina teh in vseh naših narodnih pesmi. Se nam jih je li treba radi tega sramovati? Najdražje, kar imamo, je naša narodna individualnost. In kje se ta kaže bolj kot ravno v narodnih popevkah. Več še v napevu kot v besedah. Naše zunanje življenje trpi pod tujimi vplivi. Kultura, ki jo imamo kaže sumljivo jasno germanskih vpliv. Socijalne razmere, v kojih živimo, so rekel bi, take proti n ší volji. Vse drugo veje prej iz njih kot slovenski duh. Tekom časa smo izgubili svobodo, zemljo, moč, ostala nam je le še — srce in njega slika — tožna melanholična pesem.

Narodne pesmi imajo na narod največ vpliva, ker jih najlažje umeva. V tem pa tjiči tudi njih velika izobraževalna sila. Pesem, ki je narod ne ume, nima nanj nobenega vpliva. Popolnoma indiferentna mu je, če je že ne sovraži. Veseli ga pa lepa narodna pesem, ki jo je v težkih ali veselih dneh zložil sam. O ko bi naša izobraževalna društva hotela upoštevati izobraževalno moč teh pesmi. Ali žal, tu je bridka resnica, da vlada napram tem pesmim cela tema predsodkov, ki so precej krivi, da te lepe pesmi med narodom niso tako udomačene, kakor bi bilo želeli, marveč da se vedno bolj umikajo drugim „umetnim“ popevkam. Človeka boli srce, ko vidi, kako se pri nas na deželi trudi kak pevovodja, da bi vbil fantom v glavo kako umetno pesem, s katero se naj pri prvi prireditvi postavi. Sad njegovega truda je navadno sicer povsem nezasluzen, a umljiv fiasko. Ko pa predstava mine, nima od slabo zapeti pesmi — nihče nič, niti poslušalci niti pevci, ki jo takoj pozabijo, da pač, pevovodja ima nekaj — jezo. Vsega tega ne bi bilo treba, ako bi izbral kako narodno pesem, ki je fantom že itak znana, ter jih jo naučil samo bolj ubrano prednašati. Uspeh bi bil popolen. Na ta način pa bi se budilo veselje

do petja. Naj bi se te knjižice naša katol. izobraževalna društva, v svoj prid obilo posluževala. Te pesmi so v prvi vrsti namenjene narodu. Širite jih med narodom.

Ne smemo prezreti prikupljive zunanosti in ureditve pesmarice. Zelo važno jo to, da pesmi niso raztrgane na dve ali več strani, da ni treba med petjem ali igranjem obračati, kar je precejšnjega praktičnega pomena.

V tekstu in notah se je vrnilo nekaj tiskovnih pogreškov N. pr.:

štev. 6, 3.	kitica: „se urce“	mesto: „te urce“;
„ 11, 6.	„ni ti“	mesto: „ni-si“;
„ 15, 4.	„da se“	mesto: „da to“;
„ 21, 4.	„vse sorte, vse sorte“	ne: „ja maslo“;
„ 23, 1.	„Velesovo“	ne: „Vetesovo“.
„ 4.	„Le doli“	ne: „Se doli“.
„ 28, 4.	„Le primi“	ne: „Se primi“.

Štev. 7. sta prvi dve noti: osminka in šestnajstinka. Štev. 11. v sedmem taktu mora imeti II. bas „e“ in ne „d“, v štev. 13. pa v IV. taktu isti glas „b“ ne pa es, da ne poje v oktavi z drugim tenorjem. Štev. 33. v III. taktu mora biti druga nota v basu „a“ in ne „g“.

To so vse le mali tiskovni pogreški, ki si jih lahko vsak sam popravi.

M.

Pojasnilo. V zadnji „Omladini“ čitam, da je v Žalcu „nastopal“ „Savan“ z „Daničarjem“, kar bi lahko napačno umeval vsak, ki je čital konstatiranje v „Slov. Nar.“, da sta se „pes in mačka“ v Žalcu pobrala. Zato se mi zdi potrebno s par besedami popisati ta „nastop“. V Žalcu je bila večja družba mojih znancev, med njimi tudi dotični g. Savan, s katerim se pa pozna že iz gimnazijskih let. Do nastopa g. Ribnikarja je bilo vse mirno. Med njegovim govorom je pa „Savan“ napravil nekaj mejklicev, dasi sem ga jaz prosil, naj pusti g. Ribnikarja, da govori, kar hoče, kajti predaja narodnega kolka družbi sv. Cirila in Metoda je že kolikor toliko gotova stvar. Moj tov. Kralj je pa takoj po prvih mejklicah zapustil dvorano. — To je bil ves „nastop“ in kdor trdi kaj drugega je nesranem lažnjivec ali pa napačno informiran. — Ne vem, kaj naj si torej mislim o onem narodnem radikalcu, ki je na Gorenjskem pripovedoval, kako netaktno in škandalozno sta se vedla „Daničarja“ v Žalcu. — Malo več „kritičnega stališča!“

med. Ant. Rasbergar,
zastopnik „Danice“ v Žalcu.

Glasnik.

† Dr. Matija Prelesnik.

Nismo mislili, da nam bo v tako kratkem času zabelžiti novo bridko izgubo v naših vrstah. Nepričakovano je padel mož, ki bi bil tekom let ustvaril še mnogo lepih del na polju naše književnosti in prosvete. Moral pa je žalibog sredi nedovršenih načrtov odločiti delavno pero.

Katoliško narodno dijaštvo je s pokojnim dr. Prelesnikom izgubilo enega svojih najzvestejših prijateljev, ki tudi delujoč v svojem poklicu ni pozabil, da je bil tekom svojih študij član akad. društva „Danice“. Zato nas njegova smrt tem bolj boli. Vedno se je čutil pokojnik solidarnega s katoliškonarodnimi akademiki, udeleževal se vsake njihove prireditve ter jim stal vedno kot svetovalec in sotrudnik na strani. Ko slovenski svet s smrtjo dr. Prelesnika oplakuje izgubo prezasluznega književnika, katoliškonarodno dijaštvo žaluje na njegovem preranem grobu za svojim tovarišem in sotrudnikom. Boži mu lahka zemljica.

Promocija. Dne 22. XII. 1904 je bil g. Iv. Kučič promoviran doktorjem filozofije na dunajskem vseučilišču. Isti dan se je v Hietzingu vršilo malo praznovanje, ki se ga je poleg tovarišev novega doktorja udeležil tudi dr. Mantuani, ki je v svojem govoru tožil, da Slovenci mnogo premalo delujemo na znanstvenem polju. Kljub temu, da nimamo še svojega vseučilišča bi te smeri narodnega razvoja

ne smeli tako zanemarjati, saj uprav na ta način se pripravljamo najlažje za svoje vseučilišče. Končal je s pozivom na navzoče, naj vsak deluje po svoji moči, da se smisel za pravo znanost v naši domovini razširi. To pa je le na ta način mogoče, če se oni, ki so dosegli najvišjo akademično stopnjo čast doktorja, ne odlože peresa, ampak ostanejo zvesti znanstvenemu delovanju.

„Savica“. Ustanovilo se je pod tem imenom novo akad. borilno in telovadno društvo „Savica“. Kakor kaže že ime, je to mal. izbirek „Save“. Tako, zdaj imamo dve „Savi“ pa eno „Savico“. To bo vode, posebno če bo „Savica“ tako delavna kot sta obe „Savi“.

Rokovnjači — na Dunaju. „Danica“ se je že delj časa bavila z mislijo, kako uprizoriti to narodno igro na kakem dunajskem odru in je stopila v dogovor s kat. izobr. društvom „Straža“, ki je dovolilo, da se priredi pod njenim imenom. Tako bodo imeli dunajski Slovenci 12. febr. priliko videti uprizorjeno to igro, o kateri je pač vsakdo že čul, ki pa je uprizorjene žal še ni mogel videti. „Danica“ in „Straža“ si bosta s to prireditvijo stekli obilih zaslug za dunajsko slovensko kolonijo.

Za informacije glede študij, podpor etc. v Gradcu ali na Dunaju naj se obračajo gg. dijaki na naši društvi „Danico“, Dunaj, VIII. Lange-gasse 16, ali pa na „Zarjo“ v Gradcu Schillerstrasse 54, ki bosta na vsa tozadevna vprašanja radi dali potrebna obvestila.

Listek.

Na „naših“ vseučiliščih vedno bolj lezemo v nemštvo. Res zanimivo je opazovati, kako znajo senati avstrijskih vseučilišč polagoma ali tem vztrajneje trebiti s svojih vseučilišč vse, kar ni nemško. Vkljub vsem protestom in interpelacijam se to vrši prav sistematično. Nič ne pomaga. Mihelj se ničesar več ne boji.

Odkar obstoja graško vseučilišče, so imela nenemška akad. društva pravico nabijati objave v svojem poslovnem jeziku na društveni deski, ki je nosila vedno znak dotičnega društva. Ali, to je bilo Mihlju prevč. Burši so pomazali deske nenemških društev. Rektorat pa je vzel, mesto, da bi kaznoval nadute buršake, slovanskim društvom pravico objave vljati društvene objave samo v narodnem jeziku, češ da mora biti tudi zraven nemški-prevod. Ker so bodle slovanske barve vitežke burše v oči, jih je moral senat — prepovedati, dočim smejo seveda ostati na nemških deskah grbi z barvami burševskih društev. Tako postopa rektorat graškega vseučilišča.

Dunajsko vseučilišče nudi tudi marsikaj zanimivega. Ker so pred počitnicami nacionalni dijaki potrgali oklice slovanskih društev, je rektorat odredil, da za sedaj nima nobeno društvo več pravice objavljati v avli svoja naznanila. To je res pravično. Če pri tem ostane za trajno, so burši dosegli, kar so želeli. Da tudi svojih društev oklicev ne bodo smeli objavljati, no, to jih ne boli, saj vedo, da to delj ne more trajati kot par semestrov, dočim slovanska društva te pravice ne bodo nikdar več nazaj dobila.

Na tehniki so nenemške objave od lanskega leta prepovedane. Tako postajajo avstrijska vseučilišča, kjer študira več kot tretjina nenemških dijakov, od dne do dne bolj nemška. Nacionalni dijaki so, ki ščuvajo, oblastva pa so, ki izvršujejo njih želje, a se zraven delajo, kakor bi bila napram Slovanom pravična, in kakor bi obsojala nastope nemških dijakov.

Če vlada pri teh formalnostih taka strast, ali je mogoče pričakovati objektivnosti pri izpitihi?

C. kr. nemška gimnazija v Gorici se bo razdelila začetkom prih. šol. leta v italijanski in slovenski zavod. Istotako ondotna realka. Slovenci smo gotovo z veseljem pozdravili ta ukrep. Saj je bil skrajni čas, da so se te nemoralne razmere odpravile, ki so provzročale že par let sem kaj neljube dogodke. Za slovenske dijake je ta preureditev velika olajšava, ter bo gotovo tudi ugodno vplivala na njih število. Dozdaj smo z Goriškega dobivali sumljivo malo naraščaja. Upamo, da bo vbodoče boljše.

Enako škandalozne razmere vladajo tudi na goriškem učiteljišču. Kdaj bodo izginile te? Če bočejo merodajni krogi vselej, preden se odločijo za izpremembo, imeti škanđale ali majhno revolucijo, jo utegnejo še dočakati.

Goričan.

Ženske študije. Nančno ministerstvo je odredilo, da smejo biti v bodoče tudi ženske oproščene od gotovih predmetov pri ustmeni maturi kakor moški, seveda pod istimi pogoji. Do sedaj ni mogla biti nobena ženska kandidatinja oproščena niti iz fizike niti iz zgodovine ali kakega drugega predmeta.

Pojasnilo. V I. šte. „Zora“ smo trdili, da sta se morala dva Slovenijana zagovarjati radi tega, ker sta se udeležila Slovencev službe božje, ki jo je dunajskim Slovencev oskrbela „Danica“: Na podlagi tozadevnih informacij smo se prepričali, da je vest resnična. Omenjena člana so tovariši tako pikali in se radi tega „zločina“ iz njih norčevali, da je eden njih proti nekemu „Daničarju“ tožil, da mu je stališče v društvu skoro onemogočeno in da bo najbrže izstopil. To smo pripravljene dokazati, kadar koli treba. Ta čin pa kaj lepo kaže kake razmere vladajo v „Sloveniji“. Da bi se pa morala omenjena dva gospoda ex offo zagovarjati pred častnim sodom ali bila še celo izključena iz društva, kakor vpijejo sedaj Slovenijani po svetu, tega pa nikdar in nikjer trdili nismo. To zadnje dejstvo pa stavlja iznova postopanje „Slovenije“ v prav zanimivo luč.

Uredništvo.

„Zora“ izhaja vsak mesec tekom šolskega leta na eni poli in stane 2 K, za dijake 1.20 K.

Izdajatelj Anton Kralj.

Tiskarna o. o. Mehitaristov na Dunaju.